

KULTŪRA

MENAS ✠ LITERATŪRA ✠ MOKSLAS

Kai talentas tampa indulgencija

Tiesą pasakius, man visai nerūpi Petras Cvirka. Tiksliau pasakius, jo paminklas, kuris didingai it koks Leninas neseniai buvo nukeltas nuo postamento ir iškeliavo į „Grindos“ saugomą aikštelę. Ir jo kaip meno kūrinio reikšmė man nerūpi. Maža ko meniško neprikurta tais slogiais metais, vienintelės teisingos partijos ir ideologijos garbei – ir skulptūrų, ir eilėraščių, ir simfonijų. (Bet patys geriausi vis tiek būdavo anekdotai, nes jų kūrėjams meniškumas nerūpėjo).

Bet štai pakyla pasipiktinusioji „šviesuomenės“ dalis, sakanti, kad tai istorijos dalis, kurios negalima griauti, kad reikia pamiršti tai, kas buvo, kad ir tada dirbome Lietuvai, reikėjo prisitaikyti ir išgyventi, ir dantis sukandus tyliai kovoti už Lietuvą (kaip? kokiais būdais?), kad ir tuomet buvo pasišventusių žmonių... Į tokius „argumentus“ atsakinėti neverta, nes kvailam žmogui logikos neįkrėsi.

Tačiau kai išgirstu „argumentą“, kad išdavystė ar niekšybė žmogui atleistina, nes jis – menininkas, jau nebe protas nusistebi – užverda širdis. Nes tai ir teisingumo, koks jis bebūtų – įstatymiškas ar metafizinis, ir moralės, ir pagaliau pačios žmogiškosios prigimties iškreipimas.

Supratimas, kad menas kaip estetikos, grožio, švietimo ir apskritai bendrojo gėrio dalykas negali derėti su išdavyste ir melu, ateina iš labai senų laikų. Ir yra laikomas savaimė suprantamu. Tačiau, deja, nebe visų. Ir nebe šiandien. Šiandien, jeigu esi menininkas, tavo menas (o gal tiksliau – teisinga ideologinė-meninė linija) yra indulgencija, pateisinanti netgi išdavystę. Atleidžianti nuo atsakomybės. Ir netgi suformuojanti graudžiai ūbaujančių sekėjų-gerbėjų burbulą. (Tipiškas pavyzdys – antraštė viename žiniasklaidos portale: „Kaip mums priimti Salomėją Nėrį – ar kaip genialią poetę, ar kaip kolaborantę ir tautos išdavikę?“ – čia tereikėtų vieno sujungiančio „ir“, kad viskas būtų aišku. O su šiais dviem „ar“ tiesiog norima atskirti niekšybę (blogį) nuo talento (gėrio) kaip nesusijusius dalykus, nors jie akivaizdžiai susiję).

Fiodoras Dostojevskis rašė – jei Dievo nėra, vadinasi, viskas galima. Taigi jei tu esi genialus, tu esi Dievas, ir kitų autoritetų tau nėra ir nereikia. Tavo talentu galima pateisinti ką nori.

Šitai vadinama paprastai – puikybe.

O juk menininkas yra toks pat visuomenės narys, pilietis, rinkėjas, mokesčių mokėtojas kaip kiti. Jam taip pat galioja Konstitucija, administracinės taisyklės, etikos ir Baudžiamasis kodeksas, jis taip pat atsakingas už savo poelgius ir žodžius, kaip ir kiti piliečiai, ir nuo šitos atsakomybės neatleidžia nei nežinojimas, nei naimumas, nei blogos gyvenimo sąlygos.

Bet puikybė yra menininko gyvenimo prakeikimas. Įtikėjus savo didumu ir reikšmingumu, visa kita pasidaro nesvarbu. Kartais – netgi tauta. Netgi Tėvynė.

Renata Šerelytė

Sit transit gloria mundi.

Nuotrauka iš interneto

*Poetai suglemba prieš žiaurų buvimą,
prieš juodą karalių, auksiniais dantim
sukramčiusį rimą, išgėrusį vyną,
išvertusi jaukią pirtelę petim.*

*Kai šitoks žaidimas ir šitoks karalius,
poetams belieka žiūrėt į lubas
ir, užverstą žodį padėjus ant stalo,
išstarti bejėgišką skiemenį – pas...*

Algimantas Mikuta

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Kai talentas tampa indulgencija • 2-as psl. Vytautas Balčiūnas. Monsinjoro Alberto Talačkos gimimo šimtmetis: „išmintis pasitvirtina savo darbais“ • 3-as psl. Nijolė Majerienė. Rašytojui Juozui Grušui – 120 (3) • 4-as psl. Renata Šerelytė. Laivas, kuris niekur neplaukia • 5-as psl. Astrida Petraitytė. Eglės Velaniškytės Puota Vilniuje • 6-as psl. Algis Vaškevičius. „Kauno – Europos kultūros sostinės 2020“ programą pradėjo „Stebuklingi kilimai“ • 7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė. Metas parodoms • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Pokalbis su mokytoju ir vaikų rašytoju Povilu Villuveit • Aldona Ruseckaitė. „Išrašyti šviesų vardą..“

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

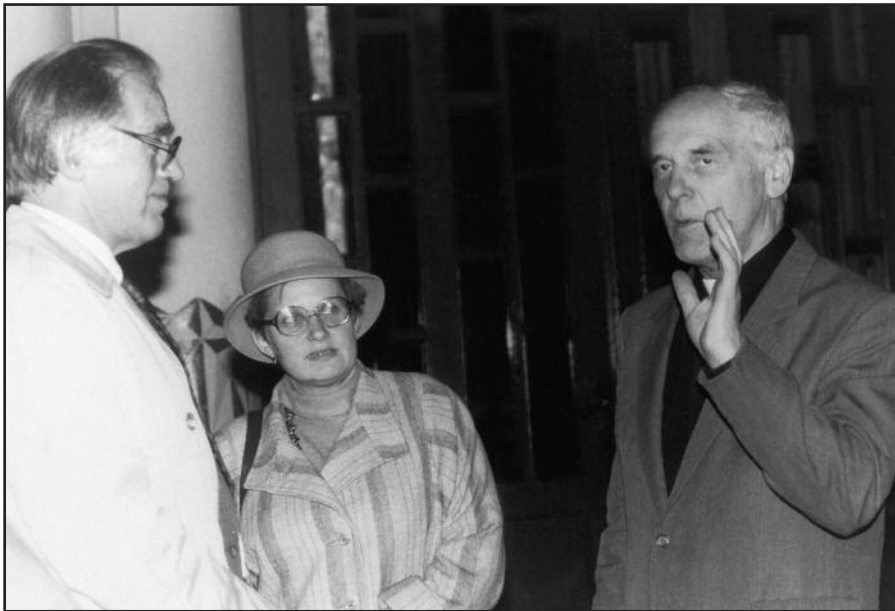
Monsinjoro Alberto Talačkos gimimo šimtmetis: „išmintis pasitvirtina savo darbais“

Vytautas Balčiūnas

Lapkričio 19 dieną, penktadienį, 17 val. minėjome Monsinjoro, ilgamečio Anykščių Šv. Mato bažnyčios klebono, Anykščių dekanato dekaną, kunigo Alberto Talačkos gimimo šimtmetį. Prieš 22 metus, pačiame XXI a. praeangyje, Monsinjas mirė Anykščiuose, kurie tapo ir jo amžinojo poilsio vieta. Bet Anykščiams šios mirties nėra, nes Monsinjoro asmenybės šviesa, jo kultūriniai darbai – ypač jo įgyvendinta šventovės praturtinimo meno kūriniais programa bei miestui padovanota asmeninė dailės kolekcija, eksponuojama istorinėje Antano Baranausko salėje greta šventovės, jau tapo Anykščių kultūrinės tapatybės esmine dalimi. Monsinjoro šimtmečio minėjime Šv. Mato bažnyčioje bus atidaryta paroda „Monsinjoro Alberto Talačkos gimimo šimtmetis: „išmintis pasitvirtina savo darbais“ Mt. 11, 19“. Pasaulio anykštėnų bendrijos iniciatyva surinktomis tikinčiųjų aukomis tądien bažnyčioje bus atidengta Monsinjoro atminimo lenta, pristatytas Anykščių menų centro sukurta kilnojamos parodos leidinys, lydėsiantis parodą visose svarbiausiose kun. A. Talačkos gyvenimo ir darbo vietose nuo Anykščių iki gimtojo Pasvalio krašto.

Dvasios aristokratas

Šv. Mato Evangelijos žodžiais Anykščių menų centras pavadino Monsinjam Albertui Talačkai skirtą parodą (jos kuratorė – Rita Babelienė). Ši kil-

Iš dešinės: Monsinjas Alberto Talačka, Viktorija Daujotytė ir Laimonas Noreika Anykščių bažnyčioje, 1989 m.

nojamoji paroda tauraus dvasininko gimimo dieną atidaroma Anykščių šventovėje, kurią per daugiau nei du dešimtmečius išpuoselėjo bažnyčios klebonas kun. Albertas Talačka, vadovavęs ir vyskupijos Anykščių dekanatui. Turimi atsiminimų apie Monsinjoro asmenybę tekstai ir jo vidinio gyvenimo užrašai liudija, kad tai buvo ypatingai aukštos kultūros žmogus – dvasios aristokratas.

Teologai ir kultūros istorikai dažnai pastebi, jog visose religijose, o ypač krikščionij, yra iš vidaus skaisčių žmonių, reginčių į juos atsigręžusį Dievą ir ant šio tikėjimo tikrumo statančių gyvenimą, žinančių, kad ne viskas prapuola tuštumoje, gyvenančių tikėjimu ir tikėjime mirstančių. Kunigas Albertas Talačka, kurį anykštėnai yra pajutę kaip ypatingą dvasininką ir ypatingos šviesos žmogų, miesto šventovės erdvėje yra palikęs jo kaip Dievo žmogaus esmę atskleidžiančius ir vilties sklidinčius žodžius. Ant kunigo Gražio kapo priešais Vlado Vildžiūno sukurtą „Nukryžiuotojo Jėzaus“ skulptūrą įrašyti Pauliaus žodžiai iš laiško romiečiams: „ar gyvename, ar mirštame, – esame Dievo“ (Rom 14,7-9). Dievas monsinjoro Alberto Talačkos sąmonėje yra svarbiausias būties ir amžinybės centras – šventas ir šviečiantis taškas, kuris lemia pasirinkimus ir įprasmina gyvenimą. Todėl visa, ką Monsinjas kūrė šios šventovės erdvėje, ką sukaupęs paliko pa-

rapijai, turime suvokti ne kaip kažką atskirą, bet būtent kaip ypatingai ryškia jo – Dievo žmogaus – gyvenimo programos įgyvendinimą. Grožis, kurį jis brangino, puoselėjo kuriamais dailės kūriniais, buvo krikščionybės atnaujinimo ir įprasminimo darbas.

Turbūt ryškiausias, netikėtai iš šalies pamatyta ir paliudyta Monsinjoro asmenybės grožį ir prasmingumą išreiškiantis bendravimo su juo paliudijimas yra išsakytas profesorės Viktorijos Daujotytės rašinyje: „Toks mano atmintyje liko monsinjas Albertas Talačka – pakėlęs gražią galvą, žiūrintis į švytinčius vitražus Šv. Mato bažnyčioje Anykščiuose. Jau nepriklausomo Lietuvos gyvenimo pradžioje. Grupelei kultūros žmonių, atvykusių iš Vilniaus, jis pats aprodė bažnyčia, vedžiojo nuo vieno altoriaus prie kito, atkreipdamas dėmesį į vieną ar kitą meno kūrinį, į skulptūrą, paveikslą, bareljefą, sukurtus profesionalių dailininkų. Ir vis pakeldamas akis į švytinčius vitražus. Tarsi ir mus ragindamas jo žvilgsniu sekti. Neogotikinė bažnyčia stulbino erdvėmis, kurias skaidė nepaprastas vitražų spalvų ribėjimas.“ Jau po daugelio metų po Monsinjoro mirties, susipažinusi su jo asmeniniais dvasiniais užrašais, profesorė V. Daujotytė rašė: „Mano blyškius prisiminimus apie monsinjam Albertą Talačką atgaivino išrašai iš knygelių. Kiek nedaug reikia, kad atsiskleistų žmogaus dvasia. *Vita contemplativa* – tikslus buvo pirmasis išpūdis. Kunigas, kuris gyveno vidinį dvasios gyvenimą, užrašydamas tik būsena kontūrus, stengėsi tam gyvenimui suteikti kryptį, išlaikyti drausmę, išsaugoti askezę:

melstis, justį gerumą tylint, kalbėti susikaupus. Jausti Dievą ir gamtoje, branginti tylą. Ugdyti save, neprisileisti blogų minčių, siekti sielos ramybės, dėkoti Dievui už kiekvieną dieną. Būti kantriam su ligoniais. Mąstyti apie gailestingumą visiems. ‘Ramus darbas ir tyla. Meilė žmonėms’.”

Sakralinio meno puoselėtojas

Tekantis laikas vis labiau tirpdo Monsinjoro atsiminimą, tačiau vis labiau ryškėja, atsiskleidžia jo kultūrinės misijos svarba, jos vertingumas ir tikroji prasmė. A. Talačka dabartyje iškyla kaip ryškiausias Lietuvos dvasininkas, sutelkęs išmintį, pastangas, finansinius resursus, jam artimų, drąsių ir talentingų menininkų gebėjimus į vieną objektą – Anykščių šventovę. Nėra Lietuvoje daugiau kitos tokios bažnyčios, kurioje sovietmečiu būtų programiškai sugalvota ir įgyvendinta sakralinio meno vertybių kūrimo programa kaip pilnavertė visuma.

Pradėjęs Anykščių šventovės puošybą nuo sienų, kolonadų ir skliautų dekoru (pagal Vlado Vildžiūno puikų projektą), Monsinjas šventovėje įvykdė kelis programinius meno vertybių kūrimo etapus. Du iš jų truko daugiau nei dešimtmetį – Marijos Anortės Mackelaitės sukurti langų vitražai ir svarbiausias jų, kurį anykštėnai ir miesto svečiai mato virš didžiųjų šventovės durų – spalvoto gabalinio stiklo vitražas „Šv. evangelistas Matas“, kurį meno istorikai laiko tikru šedevru. Antrasis ilgametis darbas – Rimo Idzelio šventoriaus Kryžiaus kelio stočių skulptūrinės kompozicijos, ypač trys paskutinės, vertos ypatingo dėmesio ir įvertinimo. Tikri meno unikumai yra ir Nacionalinės premijos laureatų V. Vildžiūno ir Antano Kmieliausko skulptūros, kurios svariai įsirašo į anksčiau sukurtų religinių simbolių erdvę.

Kiekvieno anykštėno ar šio kultūros miesto svečio dėmesio ir pasigėrėjimo tikrai verta Vlado Vil-

Monsinjas Albertas Talačka

džiūno „Kristaus Nazariečio“ skulptūra bažnyčios šventoriuje. Tai monumentalus kančios ikūnėjimas, didingas ir kartu labai paprastas. Tokio iškentėtos ramybės ir taurumo Išganytojo veido nerasime lietuvių monumentalistikoje. Vladui Vildžiūnui skulptūroje pavyko ikūnyti taurų Kristaus kentėjimų karališkumą, kuris dar labiau atsiskleidžia R. Idzelio sukurtų Kryžiaus kelio stočių kontekste. Šis kontekstas labai svarbus ir kitoje šventoriaus pusėje esančiai „Liūdinčios Madonos“ skulptūrai – *Stabat Mater* kančių gelmę atveriančiam skulptoriaus Romo Kazlausko kūriniai. Ir nors ši marmuro skulptūra menine įtaiga negali varžytis su Vlado Vildžiūno kūriniais, tačiau „Liūdinčios Madonos“ autentiškumas neabejotinas, svarbus. Reikšminga ir tai, kad Dievo Motinos kančios įprasminimas šiame kūrinyje natūraliai susišaukia su R. Idzelio skulptūrinių kompozicijų semantika. Antano Kmieliausko „Šventoji šeima“, skirta žymiųjų anykštėnų tėvams atminti, iš lietuviško akmens mums prabyla kiekvienos šeimos provaizdžiu, kuriame ikūnytas Tėvo, Motinos ir jų globojamo, saugomo Vaikelio artumas. Tai šviesiąją mylinčiųjų bendrumą skleidžiantis kūrinys, kuriame negalime nepastebėti ir Vaikelio akyse atsispindinčio pasaulio grėsmingų patamsių nuojautos pojūčio. Tad ši daugiaprasmė skulptūrinė kompozicija atvira kiekvieno žiūrovo asmeninei patirčiai.

Anykščių Šv. Apaštalo evangelisto Mato bažnyčios skulptūrų galerija įveda mus ne tik į svarbiausių krikščionybės ženklų autentišką meno pasaulį, bet ir paskatina įdėmiau pažvelgti į savo gyvenimo didžiuosius egzistencinius klausimus, kad galėtume, tariant šios sakralinio meno galerijos puoselėtojo A. Talačkos žodžiais, „melstis, susikaupti, nurimti“.

Nukelta į 8 psl.

Rašytojui Juozui Grušui – 120 (3)

Iš dešinės: Juozas Grušas, žmona Pulcherija, dukra Algimanta Marija Tamošiūnienė.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus nuotr.

Tęsinys. Pradžia 2021 m. lapkričio 13 d. „Kultūroje“

Nijolė Majerienė

„**A**š visada namie, šeimoje“, – sakė J. Grušas. Iš tiesų dauguma muziejuje saugomų nuotraukų įamžintos rašytojų namuose. Čia dažni svečiai buvo teatralai, dailininkai, žurnalistai, rašytojai. Matome Juozą Grušą su režisieriais Juozu Miltiniu ir Vaclovu Blėdžiu, dramaturgu Raimundu Samulevičium ir poetu Petru Palilioniu, su rašytoju Vytautu Martinkum, poetu Jonu Graičiūnu. Įdomi nuotrauka su kritiku Algiiu Samulioniu darbo kambaryje prie knygos „Neramios šviesos pasauliai“ rankraščių, J. Grušo, režisieriaus Jono Jurašo ir aktorės Rūtos Staliliūnaitės iš „Barboros Radvilaitės“ repeticijų Kauno dramos teatre. Prasmingi, pilni dvasingumo fotomenininko Romualdo Rakausko portretai, įamžinę rašytoją savo namuose, Kauno senamiestyje, Rumšiškėse.

Daug J. Grušo nuotraukų su mylima žmona Pulcherija Grušiene, su vaikais, vaikaičiais ir jų šeimomis. Visur rašytoją puošia šviesi šypsena, ramus kiek primerkėtų gerų akių žvilgsnis.

Įdomios ir brangios senosios nuotraukos: J. Grušas su tėvais ir artimaisiais apie 1906 m., būsimasis rašytojas 1921 m. tarp Šiaulių gimnazijos moksleivių, studijų metais (1926 m.) su „šatrijiečiais“ ir prof. V. Mykolaičiu-Putinu, su Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkais 1937 m. (J. Grušas buvo šios draugijos pirmininkas), su svečiais iš Rusijos – S. Buninu, N. Tichonovu, su vaikais 1939 m. Alytuje (čia rašytojas gydėsi), su šeima 1948 m. Joniškėje, žmonos tėviškėje (čia J. Grušas praleido karo ir pokario metus). Išlikusios kelios spalvotos fotografijos iš 1969 m. kelionės po JAV – su sesers Emilijos Čekienės šeima, jaunystės bičiuliais Stasiu Santvaru, Bernardu Brazdžioniu. Poetas Brazdžionis pirmojo apsilankymo nepriklausomoje Lietuvoje dienomis prisiminė, kad tame susitikime su Grušu Amerikoje taip ir nepavyko atvirai pasikalbėti: atrodė, kad lietuvių kultūros darbuotojų delegacijos nariai išsigandę, nes yra stebimi juos lydinčių saugumiečių... O šiuos tikriausiai dar kažkas sekė...

Seniausi memorialiniai J. Grušo namų daiktai – vyresnė už šeimnininką skrynelė, atsivežta Kaunan iš tėviškės Šiaulių apskrityje, šventintas vaškinis paveikslėlis iš Romos su mergelės Marijos atvaizdu, rašytojo tėvo Antano Grušo apdovanojimai – Šaulių žvaigždė (1932) ir Petro Rimšos medalis Lietuva (1925) – 1905 metų Didžiajam Vilniaus Seimui atminti. Likimas lėmė, kad šie apdovanojimai atrasti 2001-aisiais – J. Grušo šimtaisiais gimimo metais, keičiant

namo stogą. Čia jie buvo slepiami daugiau nei pusę amžiaus. Nuo išikūrimo – 1938 metų Grušų namuose laiką skelbė prieškambario pakabintas sieninis laikrodis su švytuokle, sena pakaba, trikampis stalielis. Ant kabyklės rašytojo skrybėlė – ji pas mus grįžo po aktorius Balio Barausko mirties, jo našlė aktorė Marija Černiauskaitė padovanojo, papasakojusi: jos vyras viešėjęs pas Grušą, o susiruošus išeiti smarkiai liję, tad rašytojas ir įdavęs savo skrybėlę – vis šiek tiek apsaugosianti... Vėliau prieangio interjerą praturtino šeimininkų išsigytas kuklus sieninis veidrodėlis, menotyryninko, kraštotyryninko, muziejininko Povilo Valaikos dovanota didžiulė medinė skrynia, ištapyta tautiniais ornamentais.

Turtingo meno kūrinių rinkinio ekspoziciniai puošia dramaturgo memorialinius kambarius. Dalis jų saugoma muziejaus fonduose. Išlikęs prieškarinio tapybos darbas – dailininko Adolfo Valeškos sukurtas Juozo Grušo portretas, net kelis kartus eksponuotas tapytojo jubiliejinėse parodose Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje. Žymus Lietuvos ir JAV tapytojas, vitražistas, dekoratorius, scenografas, aktyvus lietuviybės puoselėtojas išėivijoje, visuomenės veikėjas, meno bei kultūros tyrinėtojas, daugelio straipsnių autorius, bažnytinio meno saugotojas Adolfas Valeška (1905–1994), 1993 metais apsilankęs Juozo Grušo muziejuje, darbuotojoms papasakojo, kad rašytojas šiam portretui pozavo 1930 m. Valstybės teatre Kaune, kur tuo metu viename pastate (dabar – Kauno valstybinis muzikinis teatras) gyvavo drama, opera ir baletu trupė. Tuomet dvidešimt devynerių, tik pradėjęs garsėti literatas nebuvo klusnus ir kantrus pozuotojas, tad teko pasitenkinti keliais seansais. Visgi portretu liko patenkinti abu – ir dailininkas ir rašytojas. Gal todėl Juozas Grušas savo svetinguose namuose Kalniečių gatvėje priimdamas svečius niekad nepamiršdavo pasidžiaugti dailininko Valeškos kūriniu, sakydamas: „Čia aš jaunas ir gražus, o dabar – tik gražus...“

Muziejus didžiuojasi dailininko Liudo Truikio scenografija (1932), Jono Martinaičio peizažu (1939). J. Grušo visuomeninę veiklą Lietuvių rašytojų draugijoje mena Boriso Jermolajevio karikatūra J. Grušas ir L. Gira Kauno geležinkelio stotyje (1938). Gausi ir spalvinga vėlesnių metų rašytojo portretų kolekcija. Tai grafikų Romualdo Čarnos (1972), Gražinos Didelytės (1982), Rimanto Dichavičiaus (1979)

lakštai, dailininkų Broniaus Uoginto (1971), Vytauto Klemkos (1984) tapyti paveikslai. Memorialinę erdvę puošia ir 1973 m. dailininko Osvaldo Jablonskio tapytas Pulcherijos Grušienės portretas.

Įdomūs ir skulptūriniai Grušo portretai. Štai Leono Striogos darbas – charakteringas, šiltas portretas visu ūgiu, į kurį visad būna įdomu pažvelgti jauniems lankytojams, neprisimenantiems rašytojo gyvo. Jadvygos Mozūraitės Klemkienės sukurtas Grušo galvos atvaizdas. Vėliau ponija Jadvyga mums padovanojo ir savo vyro Vytauto Klemkos akvarelės technika tapytą dramaturgo portretą bei savo 1984 m. sukurtus prieš namų besiilsinčio Grušo portretus grotažo technika. Vertingiausi rašytojo portretai buvo eksponuoti Maironio lietuvių literatūros muziejuje 90-ųjų gimimo metinių proga 1991 m., 2006 m. iki 2011 m. muziejininkų parengtose parodoje Kauno menininkų namuose, 105-ojo ir 110-ojo Grušo gimimo jubiliejų proga. 2009 metų rudenį rašytojo šeimos nariai – sesuo Antanina Margerienė ir vaikaitis architektas Algimantas Kančas atidengė dailininko Leono Striogos sukurtą rašytojo atminimo skulptūrinę stelą. Memorialinio horeljefo autorius tuomet šalia J. Grušo portreto paliko atsineštą baltą rožę – savo pagarbos rašytojui ir žmogui ženklą.

Rašytojo darbo kambaryje dailininko Sigito Straigio skulptūrėlė „Barbora“ mena 1972-uosius, garsiosios J. Grušo istorinės dramos „Barbora Radvilaitė“ sunkų kelią į Kauno dramos teatro sceną (režisierius Jonas Jurašas), dailininko Henriko Cipario scenografija (1973), sukurta Klaipėdos dramos teatro tos pačios dramos pastatymui (režisierius B. Gražys) puošia muziejaus renginių erdvę rašytojo namo palėpėje.

Nuo tabu, kai kartais net keli ekspoziciniai kaip gėrė detektyve nenuginčijami faktai padeda atskleisti kokį rašytojo gyvenimo ar kūrybos įvyki. Prisimindamas „Tėvo“ kūrimo istoriją, Juozas Grušas pakartojo dramaturgo ir režisieriaus Boriso Dauguviečio 1938 m. jam pasakytus žodžius „Grušai, rašyk dramas. Tai garbė ir pinigai. Parašyti novelę – tai tas pats, kas pasiūti pirštinę. O dramą – pa-

Aktorė Rūta Staliliūnaitė – Barbora Radvilaitė to paties pavadinimo Juozo Grušo pjesėje

saulį sujudinti!” Neviliojo rašytojo garbė ir pinigai, nemanė galįs „pasaulį sujudinti“, tačiau dramos žanras visada traukė. Dauguviečio paskatinimas rašyti pjeses jam atrodė per daug ankstyvas. Tuo laiku Grušas dar nebuvo giliau studijavęs teatro teorijos ir istorijos, trūko psichologijos žinių. Nors jau garsėjo kaip romano ir dviejų novelių rinkinių autorius. „Nežinojau, kokią žmogaus tiesą turi duoti drama, koks jos vidinis įstatymas“, – po daugelio metų pasakojo rašytojas. Atsakymų ieškota antikinėse tragedijose, Šekspyro, Šilerio, Ibseno, Čechovo kūryboje. Pirmuosius Grušo bandymus negailestingai sukritikavo Miltinis. Jis ragino atsisakyti sentimentalios poetizavimo ir išmokti struktūriškai mąstyti. Į draugo žodžius J. Grušas atsakė: „Žudykit blogus dramaturgus, kad išaugintumėt gerus“. Ir dirbo toliau. 1944 m. vasario 16 dieną Kauno dramos teatro scenoje pirmą kartą suvaidinta J. Grušo 4 veiksmų drama „Tėvas“. Premjerai prisiminti teatralai padovanojo autoriui dailininko Leonardo Kazoko paveikslą – kompoziciją pagal dramą „Tėvas“ (1943 m.) su įrašu „Rašytojui J. Grušui, 'Tėvo' autoriui – premjeros proga Kauno didžiojo teatro drama. 1944 II 16“.

Nukelta į 8 psl.

LAIVAS, KURIS NIEKUR NEPLAUKIA

Renata Šerelytė

Šiais metais garsiajam lenkų rašytojui, mokslinės fantastikos autoriui Stanislawui Lemui sukanka 100 metų. Prisipažinsiu, kad esu didelė jo gerbėja: jau nuo paauglystės Lemo „Soliaris“ ir „Nenugalimasis“ – mano mėgstamiausių knygų sąrašė. Ir ne veltui – bėgant metams, jos nė kiek nepaseno, o tik atverdamo naujus prasmų klodus. Pagal Lemo knygą pastatytą Andrejaus Tarkovskio filmą „Soliaris“ irgi mačiau ne kartą (deja, filmai sensta, ypač jų rekvizitas – kosminės stoties aplinka Tarkovskio „Soliarėje“ šiandien atrodo keistai ir netgi juokingai. Tačiau kosminio okeano ir apskritai vandens tema Tarkovskio filme tokia pat gili, prasminga ir estetiška). Turiu sukaupusi nedidelę lietuviškai leistų Lemo knygų bibliotekėlę („Grįžus iš žvaigždžių“, „Futurologų kongresas“, „Edenas“, „Žlugimas“, „Setauro medžioklė“ ir jau minėtosios – „Soliaris“ ir „Nenugalimasis“). Neseniai bibliotekėlė pasipildė – leidykla „Odilė“ išleido itin įdomias ir savotiškas Lemo „Robotų pasakas“.

Vos išgirdusi, kad Vilniaus akademiniam teatre lenkų režisierius Grzegorz Jarzyna pastatė spektaklį pagal Lemo „Soliarį“, nedvejodama nusipirkau bilietą. Suintrigavo faktas, kad pagrindinį vaidmenį režisierius skyrė moteriai – puikiai aktorei Nelėi Savičenko. O ir aktorių trupė – verta dėmesio (Rasa Samuolytė, Arūnas Sakalauskas, Dainius Gavenonis, Gytis Ivanauskas, Martynas Nedzinskas). Beveik neabejojau, kad tokia puiki medžiaga kaip Lemo „Soliaris“ įkvepia kurti jei ne šedevrus, tai bent jau minties gelme ir paradoksu pasižyminčius kūrinis.

Tačiau buvo teisi viena pažįstama kritikė, pasakiusi, kad niekas geriau ir tiksliau neišreiškė minties, kaip pirminis šaltinis, originalas. Ir nėra ko tikėtis to iš antrinio šaltinio. Nelabai tuo norėjau tikėti, bet...

Bet teko. Žiūrėdama spektaklį, ne sykį galvojau, kad norint sugadinti klasikinį kūrinį, tiesiog būti-

Aktorė Nelė Savičenko (Krista) spektaklyje „Soliaris 4“

holio ir nusižudė. Ir štai visi – ir stoties įgula, ir jų „svečiai“ (fantomai, avatarai) – malasi pakankamai primityvioje šeimyninių– buitinių santykių aiškinimosi plotmėje.

Gal sumanymas ir buvo geras, tačiau patikėti tuo sunku. O pikčiausia, kad tas primityvus psichologinis naratyvas (knisinėjimas po savo prisiminimus ir aiškinimasis, kuris prisiminimas tikras, o kuris – klaidingas) visiškai „išjungė“ kosminio okeano, įkūnijančio tai, kas nežmogiška, temą. Tai man buvo pats didžiausias nusivylimas. Nes Lemo „Soliaris“ kalba apie kosmosą ir žmogaus dvasią. Kaip žmogui suprasti tai, kas nesuprantama, kas nepasiduoda žmogiškajai logikai ir jausmams, kas yra anapus gėrio ir blogio? Kas yra okeanas – Dievas ar kūrinyš? Tvarka ar chaosas? Kas yra tie „svečiai“, kuriuos jis siunčia žmonėms – bausmė ar dovana? Kaip žmogui tai priimti – su siaubu ar nuolankumu? Priešintis ar susitaikyti?..

Tiesą pasakius, tai sudėtinga tema, neatsiejama nuo teologijos ir filosofijos, nes apima ir etikos, ir tikėjimo, ir metafizikos sritis. Tema, pakylanti aukščiau už buitį ir tai, ką vadiname siela: meną, kultūrą, papročius, įpročius, jausmus, temperamentą, pažiūras, nuomones, įsitikinimus... Tačiau šiuolaikinis pasaulis sparčiai tolsta nuo metafizikos, žmogus pats save įsidievinęs, todėl galbūt ir nestebina, kad aukščiausias

dvasinis lygmuo (kuriam priklauso ir intelektas, bet ne jis vienas) belieka suprantamas tik kaip žmogiškas, ir negana to, ne dvasios, o sielos (tokiame pusiau buitiniame) lygmenyje.

Tiesą pasakius, spektaklis „Soliaris 4“ labai silpnai pretenduoja į nežmogiškumą kaip kitos, svetimos intelektualinės būties temos narstymą. Bet nepanašus ir į psichologinę dramą apie izoliacijoje užsidariusius žmones, persekiojamus savo prisiminimų, traumų, kalčių. Jeigu spektaklis sąmoningai ir tikslingai atstovautų tokiam žanrui, galbūt atsirastų savotiško komizmo, graudumo, nevilties. Būtų lengviau patikėti tuo, kas vyksta scenoje. Nereikėtų tų neskanių „pritempinėjimų“ (Soliario bazė įkuriamą buvusio teatro vietoje, Gibarianas su šalmu vaikšto po statybvieta lyg statybų rangovas; Venus pabaigoje nei iš šio, nei iš to išeina iš stoties ir eina pilnomis žmonių gatvėmis, kurios jai atrodo kaip „okeanas“ ir pan.).

Nelė Savičenko, žinoma, puiki aktorė, bet ką jai

vaidinti šiame spektaklyje? Juolab kad Kriso keitimas Krista visiškai nepasiteisina. Kodėl režisierius taip nusprendė, nesuprantu. Nebent teatre įvestas griežtas lygių teisių įstatymas ir jau suformuotos moterų-vyrų kvotos.

Žiūrint į scenografiją, ne kartą kilo mintis, kad teatras kaip meno rūšis vis labiau ima panėšėti į videomeną, performansą, kiną. Sunkiai beapsieinama be video efektų, video ekranų, kitaip tariant, plokštumos, kuri ne tik uzurpuoja tūrį – teatro sceną, bet ir migdo vaizduotę, daro ją tingia. Mums, žiūrovams, nebereikia įsivaizduoti – viskas pateikta. Moderniai, pagal naujausią technologijų žodį. Ir todėl – nuobodu.

Prisimindama senuosius spektaklius, kurios mačiau prieš daug metų, tiesiog akyse regiu lyg baltas upes tyvuliuojančias medžiagos juostas iš „Duokišio“ (Sauliaus Šaltenio pjesė, pastatyta Jaunimo teatre) – ką jos reiškė, nebepprisimenu, vandenį ar rūką, ar laiko tėkmę, bet buvo taip gražu ir paprasta. Ir reiškė kažką – tikrai reiškė. Moderni šiuolaikinė scenografija dažniausiai reiškia tik pati save. (Aišku, ji, ko gero, dar labai brangi).

Daugelis dialogų, kuriuos girdėjau, irgi neliudija spektaklio naudai: ne sykį pagalvojau, kad gal būtų galima vienam ar kitam personažui mažiau kalbėti, geriau tegu jis ką nors veikia. Gal tai dvelkeltų paslaptimi? Gal išryškėtų potekstė?... Metafora?... Dialogai atrodė tušti, o kartais – ir pretenzingi. Paviršutiniški (apgirtusio fantomo – Hario išsiliejimas). Nors dialogai atrodė parašyti tam, kad būtų paprasti ir savo paprastumu rastų santykių su žiūrovu, neka muotų pastarojo „aukštomis materijomis“, bet šiuo atveju (bent man) pasirodė, kad eliminuodami metaforą ir potekstę, spektaklio kūrėjai pralošė.

Tiesą pasakius, gal ir ne. Jeigu prie tokio naratyvo prisidėtų dar ir pretenzingos metaforos, galbūt būtų dar blogiau.

Bet buvo ir gerų dalykų. Atnaujintas dramos teatras paliko prabangų išpūdį (ypač oranžinė grindų danga, už kurios kažki kodėl vis kliuvinėjau) ir veikianti kavinė (Jaunimo teatre per Varno spektaklį neveikė, ir tai buvo nemenkas minusas, turint omeny, kad Varno spektaklis truko penkias valandas ir pertraukos buvo net dvi).

O paskui, jau namie, prisiminiau Tarkovskio filmą. Paskutinį kadra: mažas geltonas namelis, apsuptas rūko, yra į rūko okeaną ir jame pranyksta, mažutis lopelis banguojančioje begalybėje. Tas namelis toks panašus į apleistus vaikystės namus, kad nežinau, ar graudu, ar šurpu. Tik jaučiu, kad tai tikra. Kad tikiu šituo kadru. Ir jau nebepykstu ant netikros kosminės stoties, netikrų dialogų, netikrų fantomų. Jeigu pasimiršta skaudūs dalykai, tai šitie pasimirš lengvai ir be skausmo.

na paviršutiniškai pritempti jį prie kokių nors gerai atpažįstamų (ir gerokai įgrisusių) aktualijų. Šiuo atveju – prie pandemijos, izoliacijos, karantino. Psichoterapeutė Krista (Nelė Savičenko) atvyksta į Soliarį 4, mokslinę stotį-laboratoriją, tik ne kosmose, o Žemėje. Kam skirta ši stotis, kokios jos įgulos funkcijos – neaišku (panašu į laivą, kuris niekur neplaukia, o stovi amžiname štilyje). Koks Kristos tikslas – taip pat. (Nors bežiūrint pamaniau, kad veikiausiai paguldė visą stoties personalą ant psichoterapeuto kušetės ir jautriai išklausinėti, kokios vaikystės traumas juos kamuoja).

Beklausinėjant išaiškėja, kad Snautas (Gytis Ivanauskas) ir Sartorijus (Dainius Gavenonis) – seksualinės prievartos aukos. Gibarianas (Arūnas Sakalauskas) paniro į komą po mįslingos avarijos, bet taip jam ir reikia, nes laiku nepastebėjo „stiprios moters“ Venus (Oneida Kunsunga), kuri jam seniai rodė dėmesį. O pačiai Kristai vaidenasi jos buvęs vyras Haris, kuris, pasirodo, buvo priklausomas nuo alko-

EGLĖS VELANIŠKYTĖS *Puota* VILNIUJE

Astrida Petraitytė

Dailininkės Velaniškytės vaizdinys – romantiškas, net egzotiškas, kiek trikdantis – iškilo man prieš dešimtmečius iš televizijoje besidarbuojančios (jau a. a.) Jolantos B. pasakojimo: suradusi heroję – dailininkę kaunietę, kuri pasitraukusi į vienkiemį, gal seneliams, matyt, jau mirusiems, priklausiusi, nes (regėjau) – viena toje nuošalioje troboje, tarp miškų... Šiame ryškiai nupieštame paveiksle, „gyvojoj scenoj“ trikdė ir tai, kad vietoj romantiškojo vaizdinio – dailininkė gamtoje prie molberto – man buvo „primestas“ buitiskasis – skaldanti malkas...

Ė
Kažin ar mano tuometė bičiulė sudėliojo medžiagą apie į nuošalę, į primityvų (t.y. „be patogumų“) gyvenimą iš didmiesčio, „kultūros centro“ pasitraukusią dailininkę – regis, televizinės laidos taip ir nepamačiau; gal ta „tarnybinė išvyka“ tiesiog subrandino, kaip supratau, abipusės simpatijos pumpurėlių...

Šis trikdąs efemeriškas vaizdinys iškildavo kas kart, kai tik spaudoje akis užkliūdavo už Velaniškytės

teikimą, jei su tokiu atėjai, išsklaido, vietoj jo iššaukia slaptai glūdėjusį nerimą...

Te nebus šie išsakyti mano išpūdžiai supracasti kaip kritiniai – paroda stipri. Ne „gražumu“, o skverbimusi į pasąmonines gelmes, pajautų, kurių gal net nemanai turįs, provokavimu.

Jau apėjusi sales, stabtelėjau ties įžanginiu parodos kuratoriaus dr. Vido Poškaus žodžiu, kuriame ir biografiniai dailininkės (g. 1958 m.) punktyrai nužymėti: „E. Velaniškytė iš tiesų yra gimusi, gyvena (su pertrauka studijuojant dabartinėje Vilniaus dailės akademijoje ar dar ilgesniu ir ypač reikšmingu gyvenimo tarpsniu Salake – tiksliau, Sabalunkų vienkiemyje) ir kuria Kaune.“

Pamažu susirinko ir daugiau smalsuolių, gal ir artimų dailininkės gerbėjų, tada pasirodė ir mūsų „vedliai“ (manau, visai tiktų sakyti – po šią Skaistryklą) – parodos kuratorius Poškus ir autorė Velaniškytė.

Visada įdomu patirti kūrybinės veiklos bei prisistatymo visuomenei kontekstą, inspiracijas – o šias dailininkė įvardijo kaip ją apgaubusią meilę. Regis, tokią meilę galime vadinti bičiuliška: tai su tuoktinių poros – dailėtyrininko Vido Poškaus ir dailininkės Aistės Gabrielės Černiūtės parodytas dėmesys. Černiūtė prieš kurį laiką organizavusi nedidelę Velaniškytės parodą Molėtuose, dabartinė „Titanike“ – tolimesnė abiejų kolegų globos išdava. O kuratorius kaip parodos rengimo intenciją minėjo ir edukaciją – esą net daugelis Dailės akademijos studentų nežino Velaniškytės (ir daugelio kitų vyresnės kartos dailininkų).

Regis, cecho brolijos/seserijos reakcijos dailininkei yra palikusios ir nuoskaudų; štai ji prisiminė prieš keletą metų surengtą parodą Kaune – meno bendruomenė ignoravusi... Velaniškytė porą kartų akcentavo: jos kartai – šešiasdešimtmečiams ir vyresniems – sunku „atsinaujinti“. Deja, aš retrospektyvaus žvilgsnio į dailininkės kūrybą negaliu pasitelkti.

Žinia, svarbiausi yra asmeniniai meno kūrinių

Eglė Velaniškytė. „Lozorius“.

A. Petraitytės nuotraukos

Eglė Velaniškytė. „Sklandžianti siela“

pavardės. Bet vis „prasilenkdavau“ su šia dailininke – turiu galvoje pirmiausia tapybos darbus, jų parodas, ne asmeninę pažintį.

Ir štai – proga tam vaizduotėj užgimusiam vaizdiniui įsilieti realią patirtį: Vilniaus Dailės akademijos parodų salėje „Titanikas“ ne tik vyksta Eglės Velaniškytės paroda „Puota maro metu“, bet ir rengiami susitikimai su ja... Parodos oficialųjį atidarymą spalio pabaigoje pražiopsojau, paskui jau specialiai laukiau dienos, kai pati dailininkė bus gidė savojoje ekspozicijoje – lapkričio 17-os vakarą tai nutiko.

Paprastai prieš visus parodų atidarymus, pristatymus ateinu ankstėliau – idant be lankytojų šurmulio ir dar be žinovų komentarų susidaryčiau nors ir diletantišką, bet asmeninį-emocinį išpūdį. Taip buvo ir šįkart.

Užkopus į antrą „Titaniko“ aukštą pirmiausia pribloškė darbų gausa – erdviose, viena su kita susiliejančiose salėse pristatoma keliasdešimt paveikslų (o dar didesnė nuostaba ištiko, kai pastudijavusi jų metrikas tik kaip išimti radau įrašytus ne 2021-uosius metus). Bet svarbiausia – tas stiprus (atitinkąs parodos pavadinimą) makabriškumo išpūdis. Tikrai paveikslai nėra „gražūs“ – scenas bent parodijinėmis galima įvardinti: daug atviro, grubaus, visai ne estetinių formų kūniškumo, gausu kaukolių (ir parodos plakatas – kaukolė su visais griaučiais)... O dar prasmų – istoriškai įtvirtintos veikėjų lyties – perkeitimai (štai moteriškai kūningas „Lozorius“, štai „Didysis dukros palaidūnės sugrįžimas“ ir pan.), o dar natūralistinio karnavališkumo scenos... Net sakralinių motyvų paveikslai neretai sutrikdo jų „nužeminimu“, kurį nesunku parodijinei stilistikai priskirti (pvz., „Šventas Jurgis ir Mergele“). O prislopinta spalvinė gama – gelsvumas, tamsus žalsvumas, juosvumas – taip pat „ružavą“ nusi-

Eglė Velaniškytė pristato jai itin svarbų darbą „Trys karalienės“

sužadinti išpūdžiai, vis dėlto naujos šviesos, gal per tavąją (manąją) trumparegystę neižiūrėtos, susitikimai su kūrėjais ilieja. Išties Velaniškytei pasidžiaugus, kad geltona, jos mėgstamiausia, spalva suteikia paveikslams šviesos – ir man niūrokais regėti darbai ėmė ir sušvito (dailininkė prisipažino, kad jai užtenka kelių spalvų). Tik manieji barjerai atsilaukė prieš dailininkės „švelnią“ kaukolės motyvo traktuotę – tai esą kitas žmogaus būvis, tarsi srovanantis vanduo [hm?]; man taip ir liko: kitas, bet – anapus ribos, prarajos, nežinia, kaip dvasios įveiksimos, taigi – *Memento Mori*...

Bet smagu yra matyti autorių/-ę džiaugiantis savo darbais. Poškus Velaniškytei peradresavo dailininko Arvydo Šaltenio mėgstamą kolegoms užduoti klausimą: „O kokį vieną darbą iš čia pasiimtumėt?“; nors išsakiusi išlygą: šio darbo gabaritai neleistų „išsinešti“, ji sustojo prie paveiklo „Trys karalienės“, nepagalėdama komplimentų: kaip puikiai paveikslas sukomponuotas! Šis darbas ypatingas ne tiek tuo, kad prasmės – Trijų Karalių – perkeistos, kiek – triūso trukme; tai turbūt vienintelis paveikslas, paženklintas dviguba data: 2019–2021. Dailininkės balse, regis, net džiugi nuostaba girdėjosi: trejus metus kūrusi šį darbą! (Tuo tarpu, kai daugumai eksponuojamų užteko savaitių, net dienų; štai užklausta, kiek truko nutapyti „Lozorius“, atsakė: „Dvi dienas po aštuonias valandas“).

Jos kūrybiniai sumanymai subręsta, prisipažino dailininkė, pasąmonėje – ten kaupiasi, kol sprogs ta... Gerai, kad gyvenimas suteikia laiko jiems perkelti į drobes; kovidinis karantinas, matyt, buvo iš tokių „palankių“ sąlygų... Bet ši paroda nėra aktualiosios situacijos atspindys ir interpretacija – visais laikais, pasak Velaniškytės, gyvename „puotos maro metu“ situacijoje.

Suskubę į parodos uždarymą lapkričio 24-ą, matyt, irgi turėjo progos savuosius išpūdžius perleisti per dailininkės prizmę.

„Kauno – Europos kultūros sostinės 2022“ programą pradėjo „Stebuklingi kilimai“

Originalūs įvairių šalių menininkų kūriniai pristatomi Paveikslų galerijoje.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

Algis Vaškevičius

Metams einant į pabaigą, vis labiau jaučiamas „Kauno – Europos kultūros sostinės 2022“ pulsas. Neseniai keliose miesto erdvėse – Kauno paveikslų galerijoje, Geležinkelio stotyje, Ramybės parke, Nemuno upės pakrantėje bei Laisvės alėjoje pristatyta šiuolaikinio meno paroda – tai baigiamasis ketverius metus trukusio „Kūrybiškos Europos“ platformos projekto „Stebuklingi kilimai“ renginys ir vienas pagrindinių vizualiojo meno įvykių, pradedančių „Kaunas ir Kauno rajonas – Europos kultūros sostinė 2022“ programą.

Parodą „Kaunas 2022“ atstovės Indrės Sekevičienės, šiai parodai atrinkti 57-ių Lietuvos ir užsienio menininkų kartu su vietos bendruomenėmis sukurti kūrybiniai projektai. Tris mėnesius, iki ateinančių metų sausio 23-osios, kai mieste vyks oficialus „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ atidarymo renginys minėtose Kauno erdvėse gyventojai yra kviečiami išgirsti meno kūriniais pasakojamas bendruomenių istorijas, o specialus papildančios realybės gidas juos nukelia į patyriminę kelionę po ateities Europą. Renginyje netrūks gyvų pasirodymų, kūrybinių dirbtuvių ir edukacinių programų.

Naujoji paroda išties ir labai įvairi, ir įdomi. Joje, naudojant įvairias meno formas – tekstilę, fotografiją, instaliacijas ir performansus siekiama atvaizduoti tarpusavio santykių su „kitu“ kūrimo procesą, parodyti kūrybinio bendrumo svarbą ir sukurti unikalias patirtis lankytojams.

Parodos kuratorės Benedettos Carpi de Resmini teigimu, renginio koncepcija, įkvėpta „Tūkstančio ir vienos nakties“ pasakų simbolikos, ne tik suteikia galimybę kylantiems menininkams pristatyti savo idėjas, atkreipti dėmesį į globalias problemas per šiuolaikinio meno prizmę, bet ir pripažįsta vie-

tos bendruomenių indėlį į kūrybos procesus.

„Tai – ne tik meno kūrinių pristatymas, bet ir kūrybinis procesas, kurio pagrindinė idėja susijusi su transformacija. „Stebuklingi kilimai“ žiūrovams prabils apie šiuolaikinę visuomenę, kaip biologiškai kintantį organizmą. Meno kūriniai pasakos istorijas apie ribas ir laisvę, taršą ir ekosistemą, pasakas ir socialinę istoriją, lytis ir seksualumą“, – „Kaunas 2022“ pranešime cituojama profesorė, menotyryninkė, Romoje įsikūrusio „Latitudo Art Projects“ meno vadovė B. Carpi de Resmini.

Ypatingą dėmesį kylančių menininkų skatinimui skirianti kuratorė yra puikiai susipažinusi ir su Lietuvos šiuolaikinio meno lauku – jau kelerius metus B. Carpi de Resmini bendradarbiauja su Lietuvos menininkais, ypač daug dėmesio skiria moterų menininkų darbams.

Šios platformos veikla prasidėjo nuo refleksijos, ką kelionės idėja reiškia šiandien, ir su ja susijusių skraidančio kilimo įvaizdžiu, o baigiasi novatoriško, horizontalaus, bendradarbiavimu grįsto bendruomenių įsitraukimo modelio įgyvendinimu. Projekto metu, remiantis pamatinėmis vertybėmis, kurios gimsta iš dar vaikystėje girdėtų fantastinių istorijų, siekiama skatinti bendruomeniškumo jausmą. Ir taip fikcija tampa būdu suprasti realybę, o menas tampa instrumentu pažvelgti į pasaulį.

„Stebuklingų kilimų“ platformos veiklą dėka galėjo augti nauji talentai, buvo skatinamas tarptautinis mobilumas tarp kuratorių ir menininkų. Patsitiekus bendrakūrybos praktikas per tuos ketverius metus Kaune ir Kauno rajone buvo įgyvendinta daugiau kaip 50 projektų, įtraukusių per 150 kylančių menininkų.

Naujosios parodos rengėjai lankytojus kviečia pasivaikščioti po miestą, o šioje kelionėje po šiuolaikinio meno pasaulį visus lydi specialiai parodai sukurtas papildytos realybės gidas, kuriam istoriją parašė lietuvių dramaturgas Justas Tertelis. Gidas padeda lankytojams pasinerti į XVII a. vykstančią pagrindinių veikėjų, Eglės ir Doron, kelionę per 15

Europos šalių bei susipažinti su nauja, „Erab“ – Europos be geografinių ar ideologinių sienų, vizija.

Pavadinimas „Stebuklingi kilimai“ nurodo ne tik į keliones po įvairias Europos šalis, bet ir siejasi su fantastiniu pasakų pasauliu. Pasak parodos kuratorės, papasakojus pasaką kitam, ji šį tą praranda, bet kartu ir įgauna. Išgirdęs istoriją ir ją perpasakodamas, žmogus tam tikras jos dalis užmiršta, o kitas, paskatintas savo fantazijos, perkuria ir tai išties įdomu.

Parodoje pristatomi tiek jauni, dar kylantys, tiek tarptautiniame meno lauke jau spėję pasižymėti menininkai, kuriems svarbesnis yra ne galutinis rezultatas, bet pats procesas ir bendradarbiavimas. „Stebuklingų kilimų“ platformos tikslas ir buvo suteikti galimybę kylantiems menininkams keliauti ir dirbti socialiai įtraukiančio ir atsakingo meno projektuose bei kartu su vietos menininkais ir vietos bendruomenėmis kurti naujus meno kūrinius viešose erdvėse.

„Ši paroda – tai ne tik meno kūrinių pristatymas. Tai – daugiaprasmiškas renginys, kuriuo siekiama permaštyti parodos kaip santykio kūrimo idėją. Meno kūriniai tampa bendrų veiksmų įrankiais, interpretuojančiais mūsų šiuolaikinę visuomenę, didinančiais bendrą supratimą ir atsakomybę bei plečiančiais jos ribas skirtingomis kryptimis“, – teigė parodos kuratorė.

Parodos atidarymo savaitgalį „Stebuklingų kilimų“ partneriai Kaune buvo susirinkę į vienos dienos kultūros simpoziumą, kurio tema – „Darbas viešose erdvėse“. Jame buvo tyrinėjamos skirtingos auditorijų įtraukimo per meną ir kultūros veiklas viešosiose erdvėse praktikos.

„Stebuklingų kilimų“ platformą sudaro Kauno bienalė, kuri yra projekto vadovas, taip pat atstovai iš Airijos, Jungtinės Karalystės, Portugalijos, Ukrainos, Vokietijos, Kroatijos, Italijos, Rumunijos, Latvijos, Serbijos, Čekijos, Austrijos, Sakartvelo, Prancūzijos meno institucijų. Šį projektą remia Lietuvos kultūros taryba, finansuoja Europos Sąjungos „Kūrybiškos Europos“ programa.

Parodos darbai pasitinka Kauno geležinkelio stotyje.

Metas parodoms

Paroda „Jonas Mekas ir Niujorko avangardas“

Ieva Marija Mendeikaitė

Rudeniui skaičiuojant paskutines savo dienas ir žiemai pamažu pradendant belstis į mūsų namus, galerijos ir muziejai noriai atveria savo duris paskutiniams rudeniškiems įkvėpimams.

Nacionalinėje dailės galerijoje nuo lapkričio 20 d. duris vilniečiams ir miesto svečiams atveria tarptautinė paroda „Jonas Mekas ir Niujorko avangardas“. Tai paroda, kurioje bus pristatomi Jono Meko filmai, jo intelektualinis ir organizacinis darbas puoselėjant nepriklausomą kiną bei jo bendraminčių Amerikos avangardinio kino kūrėjo darbai. Paroda „Jonas Mekas ir Niujorko avangardas“ atveria itin platų pasaulinio garso kino kūrėjo Jono Meko kūrybinės veiklos spektrą, aprėpdama ne tik jo filmus, bet ir intelektualinį bei organizacinį darbą, puoselėjant naują požiūrį į kiną kaip savarakišką meno rūšį.

Pagrindinis dėmesys skiriamas pirmiesiems trims J. Meko veikslo New Yorke dešimtmečiams – nuo 1949 m. iki 8-ojo dešimtmečio pabaigos. Kaip ir buvo minėta anksčiau, ši paroda tikrai neapsieis be J. Meko filmų retrospektyvos. Tarp šių filmų bus galima išvysti ir žymiuosius J. Meko filmus-dienoraščius, kuriuose sutelktos visą gyvenimą fiksuotos kasdienybės akimirkos: tiek asmeninės, paženklintos egzilio, ilgesio, šeimos ir draugystės, tiek epochos socialiniai ir politiniai įvykiai. Lietuvoje geriau žinomas kaip poetas ir kino menininkas, J. Mekas dar prieš sukurdamas pirmąjį filmą, kartu su broliu Adolfu Meku 1955 m. pradėjo leisti žurnalą „Film Culture“, dirbo kino kritiku laikraštyje „Village Voice“, skleisdamas idėjas apie kiną kaip asmenišką raišką, agituodamas už cenzūros ir esamos filmų kūrimo bei platinimo sistemos nevaržomą kiną.

Po Antrojo pasaulinio karo New Yorke augo alternatyvaus meno judėjimas: būrėsi nepriklausomos menininkų grupės, kūrėsi jų valdomos erdvės ir kooperatyvai. J. Mekas buvo svarbus šio vyksmo dalyvis: kartu su bendraminčiais įkūrė Naujojo Amerikos kino grupę, įsteigė Kino kūrėjų kooperatyvą, Kino kūrėjų sinemateką ir Antologijos filmų archyvą. Ši J. Meko veikla parodoje pristatoma atrinktais kritikos tekstais, nuotraukomis, žurnalais, dokumentais ir kita archyvine medžiaga.

Siekiant atskleisti J. Meko organizacinių darbų ir jo kūrybos kontekstą, parodoje rodomi jo bendraminčių, žymių Amerikos avangardinio kino kūrėjų Stano Brakhage'o, Shirley Clark, Mayos Deren, Marie Menken, Andy Warholo ir kitų filmai. Pasak parodos kuratorių, akcentuojančių J. Meko archyvuotojo aistrą, „visą gyvenimą J. Meko rinkti ir kataloguoti vaizdai, garsai ir tekstai šiandien suteikia galimybę įdėmiau pažvelgti į pokario Niujorko avangardinio kino istoriją“. Ši paroda lankytojams bus atvira iki 2022 vasario 20 d.

Taip pat verta paminėti ir Vilniaus paveikslų galerijoje veikiančią, visus tapybą mėgstančius meno mylėtojus kviečiančią Stanislovo Bohušo-Sestšencevičiaus parodą. Šioje parodoje eksponuojami svarbiausi Lenkijoje ir Lietuvoje saugomi menininko kūriniai, pristatantys įvairias dailininko kūrybos sritis – buitinio žanro paveikslus ir piešinius, *art nouveau* bruožų turinčias simbolistines kompozicijas, iliustracijas iš vilnietiško kabareto „Ach“ leidinių, XX a. pradžios Vilniaus gatvių ir aristokratų salonų gyvenimo vaizdus. Didžiausios įtakos S. Bohušo-Sestšencevičiaus kūrybiniam braižui susiformuoti turėjo Miunchene praleisti metai. Šio laikotarpio darbuose itin gausu sąsajų su J. Brandto, taip pat Józefo Chełmońskiego, Maksymiliano Gierymskio ir kitų lenkų „miuncheniečių“ kūriniais: būdingas tas pats romantiškas realizmas, atsiskleidžiantis talentingai nutapytose kasdienio gyvenimo scenose, efektinga kompozicija su stipriai išreikšta perspektyva, tikslus piešinys ir nuostabus koloritas.

Labiausiai dailininkas mėgo tapyti ir piešti kaimo bei mažų miestelių kasdienio gyvenimo vaizdus: turgaus ir mugių šurmuli su arkliais, spalvingais vietinių gyventojų tipažais, nesibai-

S. Bohušas-Sestšencevičius, „Priemiesčio vaikai“

giančiomis derybomis, ramiais pašnekesiais ir lengvu flirtu, šienapjūtės, pasivažinėjimų arklių kinkiniais, jodinėjimo ir pan. motyvais. Ypač ryškiai S. Bohušo-Sestšencevičiaus talentas atsiskleidė piešiniuose, kuriais jis publiką sužavėjo jau 1896 m. „Kunstverein“ draugijos parodoje Miunchene. 1913 m. Vilniuje pasirodė milžiniško populiarumo sulaukęs jo piešinių albumas, kuris 1928 m. buvo išleistas pakartotinai.

Dailininkas taip pat garsėjo kaip portretistas, gebantis atskleisti žaviųjų vilniečių grožį ir rafinuotą skonį. XX a. pr. jis sukūrė ir simbolistinių, *art nouveau* bruožų turinčių kompozicijų – „Geiša“, „Impromptu (Verkianti moteris)“, „Mažasis Faunas“, „Varnos priešais roges“ ir kt. Sunkiais Pirmojo pasaulinio karo metais dailininkas nutapė vienus išpūdingiausių savo kūrinių – didelio formato drobės „Gatvė Vilniuje (Pigi virtuvė inteligentams)“ ir „Priemiesčio vaikai (Badas Vilniuje)“. Šio laikotarpio drobės išsiskiria itin subtiliu spalvų žaismu, meistriškai sukurta švytėjimo efektu, sąsajomis su Jaunosios Lenkijos tapyba ir japonų daile. Visiems, norintiems pamatyti šiuos išpūdingus dailininko kūrinius, Vilniaus paveikslų galerija bus atvėrusi savo duris iki pat gruodžio 15 d.

Tuskulėnų dvaro rūmai taip pat atidarė ne ką mažiau išpūdingą parodą „Projektas – Homo sovieticus“. Šioje ekspozicijoje siekiama atskleisti sovietinio totalitarinio režimo pastangas ir priemones kurti naują socialinę, kultūrinę ir politinę aplinką ir jos produktą – sovietinį pilietį. Tai bandymas suprasti Sovietų Sąjungoje ir sovietinėje Lietuvoje gyvenusį žmogų, kartais dar vadinamą *homo sovieticus*, ir kartu parodyti, kokiomis sąlygomis jis gyveno ir koks buvo. Per daiktus, tekstus, atsiminimų fragmentus ir kitus tą pasaulį atspindinčius eksponatus siekiama atskleisti to laikmečio dvasią ir bendrus sovietinės epochos ypatumus. Siekiant pabrėžti sovietmečio daugialypiškumą ir vidinius paradoksus, visa ekspozicija pateikiama trimis lygmenimis: viršutinėje ekrane ir eksponatų dalyje – tai, kas buvo matoma viešai, oficialiai skelbiama ir propaguojama; per vidurį – tai, kokia buvo žmonių kasdienybė, kas buvo laikoma „normaliu“ dalyku; apačioje – sovietinio „normalumo“ nukrypimai: nuo nusikalstamumo iki nepasidavimo ir priešinosi sistemai ir t. t.

Žinoma, toks padalijimas sąlygiškas – gyvenime juk viskas susipina. Galbūt ne vieno eksponato vieta kels abejonių ar atrodytų, kad jį reikėtų perkelti kitur. Eksponatų aprašuose siekta pabrėžti sovietinės tikrovės paradoksalumą, vidinį prieštarumą. Visa tai atskleidžia esminį šios ekspozicijos bruožą – ji nebaigtinė, kaip nebaigtinis ir sovietmečio vertinimas ar pastangos jį suprasti. Kalbant apie sovietmečio kultūrą, paroda pabrėžia, kad pagrindinis jos tikslas buvo įdiegti žmonėms ideologizuotą pasaulėžiūrą. Paveikumo būtinybė lėmė menininkams keliamą griežtą reikalavimą, kad kūryba turi būti suprantama liaudžiai. Dėl to, išgalėjus socialistiniam realizmui, itin kritikuoti modernesnės formos ieškojimai. Stalinine

kultūrai būdingas besaikis Komunistų partijos, Sovietų Sąjungos pasiekimų ir vadovų, ypač J. Stalino, šlovinimas, rusų kultūros aukštinimas ir praeities, buržuazinės kultūros (taip pat ir lietuvių) niekinimas.

Po J. Stalino mirties kultūros politikoje vis mažėjo ideologinių suvaržymų, atsirado daugiau galimybių ne tik parodyti dalį „buržuazinio“ lietuvių kultūros palikimo, pristatant jį per marksizmo-leninizmo prizmę, bet ir kurti naujas raiškos formas. Gana daug galimybių teikė rėmimasis „lietuvių liaudies“ folklorine tradicija. Ja menininkai pateisino savo tikslą – modernią formą. Vėlyvučiu sovietmečiu silpnėjant ideologiniam spaudimui, modernios Vakarų kultūros srovės vis lengviau pasiekdavo Sovietų Sąjungą, darė vis didesnę įtaką menui ir visuomenei. Imta masiškai žavėtis populiarą Jungtinių Amerikos Valstijų kultūra, paskatinusia Sovietų Sąjungoje ir tokius neformalius jaunimo judėjimus kaip hipiai, pankai, metalistai ir kt. Vis dėlto net ir tokia modernizuota sovietinė kultūra gyventojų sąmonėje netaupo visavertę vakarietiškos kultūros alternatyva.

Religija parodoje taip pat tampa svarbiu elementu. Iš karto po Lietuvos

Paroda „Projektas – Homo sovieticus“

okupacijos naujoji komunistų valdžia paskelbė, kad Bažnyčia atskiriama nuo valstybės, o mokykla – nuo Bažnyčios. Tai didžiulis perversmas, turint omenyje, kad didžiąją Lietuvos visuomenės dalį sudarė katalikai. Sovietų valdžia ir siekė jei ne sunaikinti religiją, tai bent sudaryti tokias politines ir socialines sąlygas, kad ji pati sunyktų. To siekiant sovietmečiu uždraustos religinės organizacijos, beveik sustabdyta ir griežtai kontroliuota religinės literatūros leidyba, mokyklose panaikintos tikybos pamokos, bažnyčiose apsunkinta vaikų katekizacija ir lankymasis pamaldose. Visos bažnyčios paskelbtos valstybės nuosavybė, daugelis esančių didžiuosiuose miestuose uždarytos ir imtos naudoti bendrosioms reikmėms.

J. Stalino laikais imtasi ir tiesioginės prievartos: kunigų areštų, bausmių ir deportacijų neatsisakiusiems pašaukimo vienuoliams, represijų prieš praktikuojančius tikinčiuosius. Nors postalininiu laikotarpiu masinės represijos prieš tikinčiuosius silpo, vis dėlto aktyviausi kunigai ir tikintieji už tikėjimo tiesų skelbimą buvo persekiojami ir net teisiami. Viešas tikėjimo išpažinimas smerktas visą sovietmetį, bet dalis žmonių ir toliau neatsisakė religinės praktikos. Tokios aplinkybės vis dėlto nesugebėjo sunaikinti Bažnyčios – religinės bendruomenės užėmė labai svarbų vaidmenį išsivadavimo judėjime ir daugeliu atveju tapo disidentinės veiklos centrais.

Na, o turbūt daugelio laukiama paroda „Deivės ir kariai: Marijai Gimbutienei – 100“ ką tik atvėrė savo duris Istorijų namuose, bet apie tai išsamiai papasakoti bus verta kitą savaitę.

Monsinjoro Alberto Talačkos gimimo šimtmetis

Atkelta iš 2 psl.

Atgimimo metais monsinjoro Alberto Talačkos rūpesčiu bažnyčioje buvo atidengtas biustas lietuvių raštijos pradininkui Konstantinui Sirvydui, kunigui, Jėzuitų ordino vienuoliui, Vilniaus universiteto profesoriui. Skulptoriaus Jono Meškelevičiaus (1950–2005) sukurtas biustas herojiškai pakilus, didingas, tarsi garsusis Vilniaus universiteto pamokslininkas kalbėtų iš sakyklos aukštybės. Visus tris kūrinius papildė informaciniai įrašai, kuriais įvardijami pagerbiamų kūrėjų nuopelnai Lietuvos kultūrai. Šia skulptūra Monsinjoras papildė žymiųjų anykštėnų Antano Baranausko ir Klemenso Kairio atminimo ženklų galeriją.

Iš tapybos kūrinių, kurie organiškai įsiliejo į šventovės puošybą, ryškiausi yra Vaido Žuko paveiksliukai „Šv. Kazimieras“ ir „Palaimintasis Jurgis Matulaitis“, ir vertingiausias jų – Krikščionybės paveikslas, kuris, skirtingai nei įprasta krikščionių dekoracijoje, vaizduoja ne Jordano upėje Šv. Jono krikš-

nyje – Sakralinio meno centre – šie meno turtai nuolat eksponuojami ir priklauso kultūros miestui. Monsinjoro meno kolekcija, biblioteka, archyvas jau yra tapę labai svarbia miesto tapatybės ir jo įvaizdžio dalimi.

Profesoriaus Stasio Ylos mokinys

Teologijos profesoriaus Stasio Ylos įtaka buvo akivaizdi monsinjoro Alberto Talačkos pasaulėvokai. Šių eilučių autoriui monsinjoras yra ne kartą pasakojęs apie jam taip brangų kunigo Stasio Ylos modernumą, jo uždegantį teologinį radikalizmą, ypatingą asmenybės įtaigą, patirtą tiek per karą studijuojant teologiją Kaune, tiek analizuojant profesoriaus knygas. S. Ylos skelbta ekumeninė pilnutinės katalikybės idėja (ji prieškaryje publikuota ir studijoje „Siauroji ir pilnutinė katalikybė“) lemingai paveikė monsinjoro A. Talačkos požiūrį. Ji reiškėsi monsinjoro asketiniu kuklumu, ypatingu kultūros ir meno vertinimu, kryptingomis pastangomis net ir priklausomybės metų sąlygomis Anykščių šventovę praturtinti vertingais profesionalių menininkų kūrinių (R. Idzelio, A. Mackėlaitės, V. Žuko, V. Vildžiūno, J. Meškelevičiaus ir kt. autorių darbai), bendravimu su intelektualais, išmintingomis homilijomis. Monsinjoras šią profesorės V. Dajotytės Anykščiuose pasakytą mintį apie S. Ylos pasaulėžiūrą laikė esmine: „S. Ylos gyvenimo ideologija yra mylinčio, mokančio, vedančio žmogaus ideologija. Kaip tokia ji gali būti svarbi (net atraminė) ir kitokios pasaulėžiūros žmogui“. Dažnai skaitydavęs Ylos maldyną „Tikiu Dievą“, monsinjoras A. Talačka rytais pakartodavo S. Ylai ir jam pačiam taip svarbią kardinolo Ro-

Juozui Grušui – 120

Atkelta iš 3 psl.

Drama ir teatras tampa svarbia J. Grušo kūrybos dalimi. Nuo 1945 m. pradžios rašytojas pradeda dirbti Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėju. Čia jam padedant formuojamas naujas repertuaras, didžiulis dėmesys skiriamas originaliai dramaturgijai. Pataisytu ir patobulintu J. Grušo veikalui, pavadintu „Tėvas ir sūnus“, 1945 m. kovo 28 d. savo pokarinę veiklą pradėjo Šiaulių dramos teatras. Apie Šiaulių teatro pastatymą 1945 m. „Tiesoje“ rašė E. Mantas (Eugenijus Matuzevičius): „Tėvas ir sūnus“ – pirmasis J. Grušo scenos veikalas. Bet jame atsispindi maždaug tos pačios pagrindinės idėjos, kurios būdingos Grušo kūriniams. Tai – žmoniškumas, kova prieš melą, smurtą ir niekiškumą. „Tėvo ir sūnaus“ dramoje visa sukaupta, su-kondensuota, nėra nieko, kas žiūrova nukreiptų nuo pagrindinės veikalo

intrigos. Frazė ryški, gyva, stilinga, turinti vidinį prasmės ritmą“. Straipsnio autorius geru žodžiu mini režisierių K. Juršį, pagiria aktorius J. Zubėno ir jaunutės aktorės B. Raubaitės (jai tebuvo 18 metų), pirmą kartą pasirodžiusios didesniame vaidmeny, darbą. Anot literatūrologo Jono Lankučio, pagal tradicinį dramos konstravimą pjesė „Tėvas ir sūnus“ yra viena tobuliausių visoje Grušo kūryboje. 1958 m. drama „Tėvas ir sūnus“ buvo pastatyta Klaipėdos dramos teatre. Marijampolės municipalinis dramos teatras spektaklį pastatė 2001 m. ir paskyrė Juozo Grušo gimimo šimtmečiui. Rašytojo muziejuje saugomi pirmosios dramos rankraščių fragmentai, dailininko L. Kazoko kompozicija pagal dramą „Tėvas“ (1943 m.) nuotraukos, menančios visus „Tėvo“ pastatymus, net laikraščio iškarpa su recenzija.

Pabaiga kitame numeryje

Kultūros kronika

Lapkričio 17 dieną Romoje pristatyta litvakų kilmės menininkės Antoniettos Raphaël personalinė paroda „Attraverso lo specchio“ (liet. „Kiaurai veidrodį“). Tapybos ir skulptūros darbai bei šeimos archyvo dokumentai eksponuojami viename lankomiausių Italijos sostinės muziejų – Nacionalinėje modernaus ir šiuolaikinio meno galerijoje. A. Raphaël (1895 m. Kaunas – 1975 m. Roma) tapybos ir skulptūros kūriniai eksponuojami ir archyvuojami Italijos muziejuose ir privačiose kolekcijose. Nors Kaune gyveno labai trumpai – po tėvo mirties su motina paliko šalį – menininkė save visada pristatydavo kaip lietuvę. Būtent šis – lietuviškos tapatybės – aspektas atsispindi parodos naratyve, dokumentuose akcentuojant menininkės gimtąjį Kauną.

Lapkričio 20 ir 21 d. menininkė Goda Palekaitė su bendraautore Adrijana Gvozdenović pakvietė žiūrovus į vienoje pagrindinių Londono meno galerijų „Whitechapel“ pristatomą projektą „Antropomorfines bėdos“. Šis renginys – tai dviejų menininkų ilgalaikio tyrimo ir rezidencijos „Delfina Foundation“ dalis, taip pat įtraukianti ir ekspedicijos į seniausią išlikusią Juros periodo pakrantę Dorsete artefaktus. „Whitechapel“ galerijoje menininkės pristatė savo naują vaizdo kūrinių, leidinių ir paskaitų-performansą, kuriuose surinkta ir perkurta jų pastarųjų dvejų metų tyrimų medžiaga. Menininkės teigia, kad šiuo projektu norima atkreipti dėmesį į tai, jog žinias, atmintį ir sugebėjimą pranašauti turi ne tik žmonės, bet ir akmenys, ir fosilijos, gyvos ir jau išnykusios rūšys, ir netgi oras. Anot autorių, projektas „Antropomorfines bėdos“ siekia geriau suprasti Žemės ir žmonių santykių kompleksumą. Įtraukiant kosmologijos, technologijų ir senųjų praktikų žinias, menininkų projektas siūlo kritišką žvilgsnį ir savitą pažinimo struktūrą.

Monsinjoro A. Talačkos šimtmečiui skirtas stendas

tijamą Jėzų, bet sukuria visai kitokią – ypač įtaigų ir novatorišką krikščionybės vaizdinį – basas berniukas baltais ilgais krikščionybės marškinėliais bėga prie garsiojo tėvo, kuris jį kelia ant rankų apkabimui, šiuo gestu išreiškiant vaikelio įėjimą į krikščionių bendruomenę.

Meno donatorius, palikęs kolekciją kultūros miesto tikinčiųjų bendruomenei

Ne kartą Monsinjoro ištarta: tai, ką pasilieki sau – amžinai pražudai, tai, ką atiduodi kitiems, pasidalini – amžinai yra tavo. 1999 m. gruodžio 12 d. Monsinjoras A. Talačka mirė, visiškai nieko sau nepasilikdamas. Net kapo vietos šventoriuje, kurį jis pavertė nacionalinės vertės skulptūrų galerija. Ir tai, ką sukūrė šventovės erdvėje, ir tai, ką sukaupe namų celėje – viską dovanojo parapijai. Mero Sigučio Obelevičiaus ir rajono tarybos valia, vyriausios architektės Daivos Gasiūnienės valingų rūpesčių ir miesto kultūrininkų pastangomis Anykščių meno centro padali-

mano Guardini rytinę meditaciją: „Dieną galima pradėti ir be pradžios, be minties, be valios. Tada iš viso nebus diena, o tik laiko atbraila. Betgi diena yra kelias; ji nori turėti kryptį. Diena yra kūriny; ji reikalauja aiškios valios. Diena yra giesmė; ji šaukiasi tyros intencijos. Diena yra visas tavo gyvenimas. Tavo gyvenimas yra toks, kaip tavo diena.“

1991 m. gegužės pabaigoje pašventindamas S. Ylos gimtinėje kryžiu, sakė jaučiaus begalinį dėkingumą Dievui, kad taip galėjo pagerbti mylimo profesoriaus atminimą, jautėsi laimingas, pakylėtas. Savo bibliotekoje monsinjoras buvo surinkęs nemažai S. Ylos knygų, kurios dabar saugomos Anykščių meno centre.

Išmintingo, uolaus ir kūrybingo kunigo A. Talačkos gyvenimo visos dienos susiliejo į vientisą jo misiją Dievui, Lietuvai, Anykščiams. Tad iš tikrųjų dabar, minėdami jo gimimo šimtmetį, galime patvirtinti apie Monsinjoro gyvenimo kelią Evangelijos žodžiais, jog jo išmintis pasitvirtino savo darbais.